

АҲОЛИ БАНДЛИГИ ОШИРИШДА КИЧИК БИЗНЕС ВА ХУСУСИЙ ТАДБИРКОРЛИКНИНГ О‘РНИ.

Ulug‘bek Erkinovich Qurbanov

Yoshlar ishlari bo‘yicha dekan o‘rinbosari
Iqtisodiyot fakulteti O‘zbekiston Milliy universiteti
Toshkent shahar Olmazor tumani universitet ko‘chasi

E-mail: kurbanovulug5@gmail.com

Usmonov Asadbek Oybek o‘g‘li

Jahon iqsodiyoti va xalqaro iqtisodiy munosabatlar
1-bosqich talabasi Iqtisodiyot fakulteti
O‘zbekiston Milliy universiteti
Toshkent shahar Olmazor tumani universitet ko‘chasi

Email: asadbekusmonov483@gmail.com

Abstract

This article provides an in-depth analysis of the role and importance of small business and private entrepreneurship in ensuring employment in the Republic of Uzbekistan. The study reveals the role of this sector in creating new jobs, reducing unemployment, and expanding self-employment opportunities for the population. The article studies the impact of small business and private entrepreneurship on socio-economic development based on statistical indicators, scientific sources, and regulatory legal acts. It also presents conclusions and practical proposals aimed at further increasing employment through the development of this sector.

Keywords: employment, small business, private entrepreneurship, job creation, unemployment rate, self-employment, socio-economic development, support for entrepreneurship.

В данной статье представлен углубленный анализ роли и значения малого бизнеса и частного предпринимательства в обеспечении занятости в

Аннотация

Республике Узбекистан. Исследование выявляет роль этого сектора в создании новых рабочих мест, снижении безработицы и расширении возможностей самозанятости для населения. В статье изучается влияние малого бизнеса и частного предпринимательства на социально-экономическое развитие на основе статистических показателей, научных источников и нормативно-правовых актов. Также представлены выводы и практические предложения, направленные на дальнейшее увеличение занятости за счет развития этого сектора.

Ключевые слова: занятость, малый бизнес, частное предпринимательство, создание рабочих мест, уровень безработицы, самозанятость, социально-экономическое развитие, поддержка предпринимательства.

Annotatsiya

Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasida aholi bandligini ta'minlashda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning o'rni hamda ahamiyati chuqur tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida mazkur sohaning yangi ish o'rinlarini yaratish, ishsizlik ko'lamini qisqartirish va aholining o'zini o'zi band qilish imkoniyatlarini kengaytirishdagi roli ochib beriladi. Maqolada statistik ko'rsatkichlar, ilmiy manbalar hamda normativ-huquqiy hujjatlar asosida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotga ta'siri o'rganiladi. Shuningdek, ushbu sohani rivojlantirish orqali aholi bandligini yanada oshirishga qaratilgan xulosa va amaliy takliflar bayon etiladi.

Kalit so'zlar: aholi bandligi, kichik biznes, xususiy tadbirkorlik, ish o'rinlari yaratish, ishsizlik darajasi, o'zini o'zi band qilish, ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish, tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash.

Kirish

Bugungi kunda O'zbekiston Respublikasida aholi bandligini oshirish va ishsizlik darajasini kamaytirish masalasi davlat siyosatining eng muhim ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish jarayonida aholini barqaror ish o'rinlari bilan ta'minlash, ularning daromad manbalarini kengaytirish

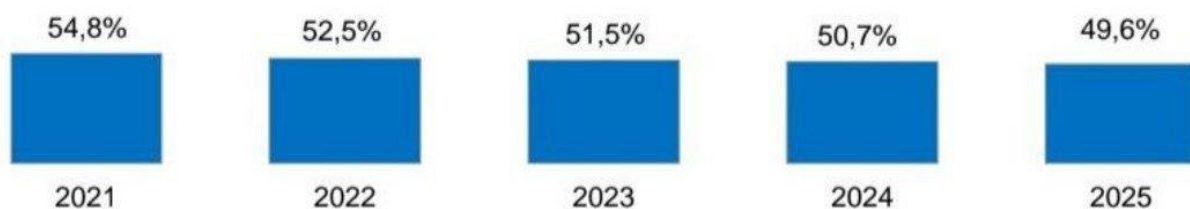
hamda turmush darajasini yaxshilash alohida ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, bozor iqtisodiyoti sharoitida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik iqtisodiyotning yetakchi va eng tez rivojlanayotgan tarmoqlaridan biri sifatida namoyon bo'lmog'da.

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik aholining mehnat faolligini oshirish, yangi ish o'rinlarini yaratish va o'zini o'zi band qilish imkoniyatlarini kengaytirishda muhim rol o'ynaydi. Ushbu soha aholining turli qatlamlari, jumladan yoshlar, ayollar va kam ta'minlangan oilalar uchun barqaror daromad manbai bo'lib xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, kichik biznesning rivojlanishi hududlarda iqtisodiy faollikni kuchaytirib, ichki bozorni tovar va xizmatlar bilan ta'minlashga ham katta hissa qo'shmoqda. Davlat tomonidan kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan islohotlar, imtiyozlar va dasturlar ushbu sohaning yanada rivojlanishiga zamin yaratmoqda. Natijada, aholi bandligi darajasi oshib, ishsizlikni qisqartirishga erishilmoqda. Ushbu maqolada kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning aholi bandligini oshirishdagi o'rnini, uning ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati hamda mavjud muammolar va ularni hal etish yo'llari tahlil qilinadi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili

Mamlakatimizda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish, ayniqsa, yoshlar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlash davlat siyosatining eng muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Bugungi kunda yoshlarning tadbirkorlik salohiyatini oshirish, ularning innovatsion biznes tashabbuslarini rag'batlantirish, imtiyozli mikrocreditlar ajratish hamda tadbirkorlik faoliyatiga keng jalb etish orqali qulay ish-bilarmonlik muhiti shakllantirilmoqda. Bu jarayon yoshlar bandligini ta'minlash, ularning moddiy farovonligini oshirish va iqtisodiy mustaqillikka erishishiga xizmat qilib, "modernizm" tushunchasini "zamon bilan hamqadam bo'lish" g'oyasi bilan uyg'unlashtirmoqda. Yoshlar jamiyatning eng faol va tashabbuskor qatlami bo'lib, ijtimoiy taraqqiyotda muhim o'zgarishlarni amalga oshiruvchi hamda ilg'or g'oyalarni hayotga tatbiq etuvchi asosiy kuch sanaladi. Harakatlar strategiyasi doirasida "Yoshlar — kelajak bunyodkori", "Obod qishloq", "Obod mahalla", "Aqlli shahar" kabi yirik

dasturlarni amalga oshirishda yoshlarning faol ishtiroki ta'minlanayotgani ham bejiz emas. Shuningdek, mamlakatimizda bo'sh va kvotali ish o'rinlariga joylashtirish tizimini takomillashtirish, o'zini o'zi band qilishning samarali shakllarini rivojlantirish bo'yicha qabul qilinayotgan qarorlar yoshlar va yosh oilalarni ijtimoiy jihatdan qo'llab-quvvatlashni ustuvor vazifaga aylantirmoqda. Banklar tomonidan imtiyozli kreditlar ajratilishi natijasida 184 mingdan ortiq yosh doimiy ish bilan ta'minlandi.

1-rasm Kichik biznesning YaIMdagi ulushi dinamikasi

Yuqoridagi rasmdagi ma'lumotlar 2021–2025 yillar oralig'ida ko'rsatkichlar izchil pasayish trendini namoyish etadi. 2021 yilda 54.8% bo'lgan ulush 2022 yilda 52.5% ga, 2023 yilda 51.5% ga, 2024 yilda 50.7% ga va 2025 yilga kelib 49.6% ga tushgan. Umumiy kamayish 5.2 foiz punktni tashkil qiladi. Bu oddiy tebranish emas, balki barqaror pasayish bo'lib, kichik biznesning iqtisodiyotdagi nisbiy roli kamayib borayotganini ko'rsatishi mumkin. Bunday trend bir nechta omillar bilan izohlanishi mumkin. Birinchi ehtimol – yirik biznes subyektlarining tezroq o'sishi natijasida kichik biznesning GDPdagi ulushi qisqarishi. Ikkinchi variant – iqtisodiyot tarkibida kapital talab qiladigan sohalarning kengayishi. Sanoat, energetika va yirik infratuzilma loyihalarida odatda kichik biznes ulushi past bo'ladi. Uchinchisi – regulyator yoki moliyaviy muhit ta'siri: soliq yukining oshishi, kredit resurslariga kirishdagi qiyinchiliklar yoki norasmiy sektor ulushining kamayishi.

2025 yilning yanvar–iyun davri uchun iqtisodiy faoliyat turlari kesimida kichik biznes ulushi sezilarli darajada farqlanadi. Qishloq xo'jaligi, o'rmonchilik va baliqchilik sohasida ulush 97.0% ni tashkil etadi. Bu kichik xo'jaliklar va fermer subyektlarining ustunligini ko'rsatadi. Biroq bu yuqori ulush past produktivlik, texnologik cheklovlar yoki xo'jaliklarning mayda fragmentatsiyasi kabi muammolar

mavjud bo'lishi ehtimolini ham anglatishi mumkin. Qurilish sohasida kichik biznes ulushi 79.4% bo'lib, bu sektorning ko'p qismi kichik pudratchilar va subpudratchilar tomonidan shakllanishini bildiradi. Shu bilan birga, yirik loyihalarda asosiy foyda katta kompaniyalarga tegishli bo'lishi mumkin. Xizmatlar sektorida ulush 43.9% darajasida. Bu yerda kichik biznes muhim rol o'ynaydi, ammo yirik tarmoqlar, banklar, telekommunikatsiya va savdo tarmoqlari ulushi ham katta. Sanoatda esa kichik biznes ulushi atigi 26.1%. Bu sanoat ishlab chiqarishi asosan yirik korxonalar tomonidan amalga oshirilishini ko'rsatadi. Sabablari sifatida katta investitsiya talabi, texnologik murakkablik va kirish to'siqlari ko'rsatilishi mumkin. Umuman olganda, ma'lumotlar kichik biznes iqtisodiyotning ayrim sohalarida dominant, ayrimlarida esa cheklangan rol o'ynashini ko'rsatadi. Yillar bo'yicha pasayish esa strukturaviy o'zgarishlar yoki nisbiy raqobat dinamikasining natijasi bo'lishi mumkin. To'liq va aniq xulosa chiqarish uchun indikator nomi, metodologiya va kontekst (mamlakat, sektor siyosati, iqtisodiy sharoit) aniqlashtirilishi zarur.

Ayni paytda ijtimoiy himoyaga muhtoj aholining turmush sharoitlarini yaxshilash, ularning daromadlarini oshirish va tadbirkorlik faoliyatiga jalb etish borasida ham keng imkoniyatlar yaratilmoqda. Jumladan, kam ta'minlangan oilalarni arzon uy-joy bilan ta'minlash, bepul tibbiy xizmatlar ko'rsatish, maishiy texnika va chorva mollari xaridi uchun foizsiz kreditlar ajratish, shuningdek, nogironligi bo'lgan shaxslarni ish bilan ta'minlovchi korxonalar uchun soliq va kredit imtiyozlari joriy etilmoqda.

Mamlakatimizda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish, ayniqsa yoshlar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlash davlat siyosatining eng muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Bugungi kunda yoshlarning tadbirkorlik salohiyatini oshirish, ularning innovatsion biznes tashabbuslarini rag'batlantirish, imtiyozli mikrokreditlar ajratish hamda tadbirkorlik faoliyatiga keng jalb etish orqali qulay ishbilarmonlik muhiti shakllantirilmoqda. Bu jarayon yoshlar bandligini ta'minlash, ularning moddiy farovonligini oshirish va iqtisodiy mustaqillikka erishishiga xizmat

qilib, “modernizm” tushunchasini “zamon bilan hamqadam bo‘lish” g‘oyasi bilan uyg‘unlashtirmoqda.

Yoshlar jamiyatning eng faol va tashabbuskor qatlami bo‘lib, ijtimoiy taraqqiyotda muhim o‘zgarishlarni amalga oshiruvchi hamda ilg‘or g‘oyalarni hayotga tatbiq etuvchi asosiy kuch sanaladi. Harakatlar strategiyasi doirasida “Yoshlar — kelajak bunyodkori”, “Obod qishloq”, “Obod mahalla”, “Aqlli shahar” kabi yirik dasturlarni amalga oshirishda yoshlarning faol ishtiroki ta’minlanayotgani ham bejiz emas.

Shuningdek, mamlakatimizda bo‘sh va kvotali ish o‘rinlariga joylashtirish tizimini takomillashtirish, o‘zini o‘zi band qilishning samarali shakllarini rivojlantirish bo‘yicha qabul qilinayotgan qarorlar yoshlar va yosh oilalarni ijtimoiy jihatdan qo‘llab-quvvatlashni ustuvor vazifaga aylantirmoqda. Banklar tomonidan imtiyozli kreditlar ajratilishi natijasida 184 mingdan ortiq yoshlar doimiy ish bilan ta’minlandi. Ayni paytda, ijtimoiy himoyaga muhtoj aholining turmush sharoitlarini yaxshilash, ularning daromadlarini oshirish va tadbirkorlik faoliyatiga jalb etish borasida ham keng imkoniyatlar yaratilmoqda. Jumladan, kam ta’minlangan oilalarni arzon uy-joy bilan ta’minlash, bepul tibbiy xizmatlar ko‘rsatish, maishiy texnika va chorva mollari xaridi uchun foizsiz kreditlar ajratish, shuningdek, nogironligi bo‘lgan shaxslarni ish bilan ta’minlovchi korxonalar uchun soliq va kredit imtiyozlari joriy etilmoqda.

Tahlil va natijalar

Olib borilgan tahlillar shuni ko‘rsatadiki, O‘zbekiston Respublikasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish aholi bandligini oshirish va ishsizlik darajasini kamaytirishda muhim ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyat kasb etmoqda. Mustaqillik yillarida mazkur sohani qo‘llab-quvvatlashga qaratilgan izchil davlat siyosati, soliq yukining kamaytirilishi hamda institutsional islohotlar natijasida kichik biznes subyektlari soni sezilarli darajada oshdi.

Xulosa

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik iqtisodiyotning turli sohalarida yangi ish o'rinlari yaratish, aholining mehnat faolligini oshirish va daromad manbalarini diversifikatsiya qilishda yetakchi omil sifatida namoyon bo'ldi. Bandlik ko'rsatkichlarining barqaror o'sishi mazkur sohaning iqtisodiy o'sish va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashdagi rolini tasdiqlaydi. Ayniqsa, yoshlar, ayollar va kam ta'minlangan qatlamlar bandligini ta'minlashda kichik biznesning hissasi ortib bormoqda. Shu bilan birga, kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatida moliyaviy resurslarga kirish imkoniyatlarining cheklanganligi, malakali kadrlar yetishmasligi hamda hududlar kesimida rivojlanish darajasidagi tafovutlar kabi muammolar mavjudligi aniqlandi.

Takliflar:

- 1) Davlat tomonidan yosh tadbirkorlarga beriladigan kreditlar muddatini uzaytirish va foiz stavkalarini pasaytirish maqsadga muvofiqdir.
- 2) Kichik biznes subyektlari uchun malaka oshirish kurslari, biznes-treninglar va maslahat xizmatlarini kengaytirish orqali mehnat unumdorligini oshirish lozim.

Foydalangan adabiyotlar ro'yhati.

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Farmoni (2023). Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish bo'yicha chora-tadbirlari. Toshkent.
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori (2022).
3. Yoshlarni bandlik va tadbirkorlik ko'nikmalarini oshirish strategiyasi.
4. "Yoshlar — kelajak bunyodkori" dasturi, O'zbekiston Respublikasi Yoshlar ishlari agentligi (2021–2025).
5. "Obod qishloq", "Obod mahalla", "Aqlli shahar" dasturlari, O'zbekiston Respublikasi rasmiy saytlari (2021–2025).

Foydalangan saytlar.

1. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qomitasi: www.stat.uz